

Posudek oponenta bakalářské práce

Název práce: Platón o posmrtné existenci duše

Autorka: Adéla Šulcová

Předložená bakalářská práce má (dle Abstraktu, s. 5) ambiciózní téma: představit Platónův pohled na celkovou cestu „duše od jejího vzniku, přes pozemský život až po posmrtný osud“. Tohoto cíle chce autorka dosáhnout nejprve „narativní rešerší“ vybraných pasáží z dialogů *Faidros*, *Faidón*, *Timaios* a *Ústava* a následnou syntézou a analytickou rešerší (s. 6). Autorka pracuje převážně s primárními texty, mezi sekundárními zdroji najdeme kromě českých i pár textů anglických.

Celkové základní členění textu je přehledné. Co se týče jazyka, práce se čte relativně dobře, nicméně citelně chybí korektura: gramatické chyby jsou poměrně časté (téměř na každé stránce alespoň jedna chybná interpunkce), několikrát najdeme vyšnutí z větné vazby a podobné neduhy.

První kapitola krátce představuje pojetí duše před Platónem. Kapitola druhá postupně rekapituluje část *Palinódie* z dialogu *Faidros*, části argumentace pro nesmrtelnost duše z dialogu *Faidón*, mýtus o Érovi z X. knihy *Ústavy* a konečně stvoření duše z dialogu *Timaios*. Kapitola třetí se snaží podat jakousi syntézu Platónova pojetí duše s důrazem na *Timaios*. Ve čtvrté kapitole se autorka věnuje posmrtné existenci duše. Následuje celkové shrnutí (kap. 5) a závěr.

Práce má bohužel mnoho natolik zásadních slabin, až vzniká dojem, že ji autorka psala jen podle vlastního uvážení a bez patřičného odborného vedení. Je to patrné na absenci jasného tematického zaměření, na nepoučeném zacházení s Platónovými dialogy a odbyté práci se sekundární literaturou. Tyto obecné námitky nyní rozvedu podrobněji:

1. Téma je příliš široké: není jasné, na jakou otázku (otázky) chce vlastně autorka odpovědět, resp. zda chce ve vybraných textech sledovat:
 - vývoj představ o duši od presokratiků k Platónovi;
 - postup racionální argumentace v tzv. důkazech nesmrtelnosti duše;
 - eschatologické mýty a jejich smysl ve vybraných dialozích;
 - Platónovo pojetí duše obecně (co je duše, zda a jaké má části, jaké druhy duší Platón rozeznává atd.);
 - Platónovy představy o převtělování;

Každý z uvedených bodů by sám o sobě stačil na minimálně bakalářskou práci.

2. Autorka zachází s Platónovými dialogy poněkud naivně a nepoučeně:
 - (a) Nereflektuje jejich žánr a specifický kontext každého z nich.
 - (b) Se Sókratovými výpověďmi zachází, jako by šlo o vyjádření Platónova vlastního názoru.
 - (c) Nerozlišuje mezi různými mody řeči v rámci dialogů, zejména mezi „mýtem“ a „logem“: s racionální argumentací zachází stejně jako s eschatologickými mýty. V části 4.3 si sice všimá Sókratovy poznámky tom, že rozumný člověk mýtům nevěří doslova, nýbrž je bere jako „způsob vedení své duše“ (s. 32), tato poznámka se však nikde v textu nezohledňuje.
3. Téměř celá práce je pouhou rekapitulací vybraných pasáží, přičemž se autorka věnuje příliš mnoha tématům (viz bod 1 výše), která jsou navíc sama o sobě dost komplikovaná, rekapitulace je proto nutně příliš stručná, povrchní a více či méně zavádějící. Autorka často nedokáže rozlišit podružnosti od hlavní myšlenky. Na detailnější analýzu čehokoli pak nezůstává prostor.
4. Autorka zcela neproblematicky přijímá některé zjevné a notoricky známé vzájemně si (zdánlivě?) protirečící teze, přestože se to týká témat ležících v centru zájmu předložené práce. Kupř:

- (a) duše je podobná a příbuzná jsoucnu nesloženému (*Faidón*) – duše je složená z více částí (*Timaios* aj.)
- (b) duše je podobná a příbuzná neproměnlivému (*Faidón*) – duše je jakožto samo-pohyb počátkem veškerého pohybu (*Faidros*)
- (c) duše je nesmrtelná (*Faidón*, *Faidros*) – duše je (také) smrtelná (*Timaios*)
- (d) duše je (či může být) oddělená od těla (*Faidón*) – duše je rozprostřená v prostoru a má své místo v těle (*Timaios*)

Dokázala by se autorka k těmto (zdánlivým?) rozporům v Platónových textech vyjádřit?

5. Práce se sekundární literaturou je neuspokojivá:

- (a) Autorka si nedokázala vyhledat relevantní sekundární literaturu, které je víc než dost. Viz např. [webové stránky Stanford University](#) k tématu Platónových mýtů.¹
- (b) Autorka nejvíce odkazuje na sekundární texty v první (obecné a jen úvodní) kapitole věnované pojetím duše před Platónem, téměř vůbec s nimi ale nepracuje v dalších, z hlediska tématu práce klíčových kapitolách věnovaných Platónovi. Výklad často velmi komplexních pasáží se tak opírá jen o vlastní čtení autorky, což vede k mnoha zkrácením a zavádějícím formulacím (viz příklady níže).
- (c) Když už autorka při výkladu Platóna sekundární literaturu zmíní, v textu s ní dále nepracuje (týká se to všech odkazů na sekundární literaturu v kap. 2–5). Využití sekundární literatury je tak pouze ornamentální.
- (d) Přinejmenším v jednom případě autorka sekundární literaturu dezinterpretuje, nebo uvádí chybný odkaz:
Pozn. 91 na s. 19: ve zmiňovaném textu M. Vlčka jsem nikde nenašel (oporu pro) tvrzení, že podle dialogu *Faidros* „božské tělo duše nikdy neopouští, protože je s ním srostlá, duše do těla totiž ani nevstupuje.“

6. Autorka na sebe mimoděk prozrazuje, že buď nemá téměř žádnou představu o úrovni a stavu odborné diskuse, nebo jí chybí příčetná sebereflexe, neboť píše: „Dosavadní zdroje se zabývají syntézou Platónových textů, ale samotné téma posmrtné cesty duše je v dnešní době málo zmiňováno i přes jeho důležitý význam v kontextu Platónových děl (...). Proto jsem se rozhodla (...) vytvořit přehled myšlenek věnujících se posmrtnému životu. Takový přehled může inspirovat další myšlenkový vývoj v oblasti filozofického bádání po posmrtné existenci duše.“ (s. 8) V podobném duchu se nese i závěrečný odstavec práce (s. 41).

Konkrétní připomínky a dílčí otázky:

1. Autorka ve svém shrnutí (s. 38) píše: „V Platónových textech se pak nachází tři různé duše. Světová, božská a lidská. Světovou i božskou stvořil bůh demiurg, z lidské však stvořil pouze její nesmrtelnou část, protože kdyby ji stvořil celou, podobala by se božské. Její smrtelné části měli za úkol vytvořit bohové.“ Mohla by autorka vyložit následující body?
 - Jak k tomuto závěru došla?
 - Co je božská duše a jak se liší od lidské?
 - Kdo je „bůh demiurg“? Má duši, či tělo, či obojí, či nic z toho?
 - Kdo jsou a z čeho se skládají bohové? (Mají duši? Má případně jejich duše části (a jaké?)?)
2. Další příklady zavádějících a/nebo nesrozumitelných pasáží (náměty k případné diskusi u obhajoby):

¹<https://plato.stanford.edu/entries/plato-myths/#ShoIntPlaMyt>

- (a) Při rekapitulaci části dialogu *Timaios* autorka píše: „Propojením s tělem se duše stává bezrozumnou [Tim. 44b]. Při životě měly duše očekávat různé trpné počitky tělesných vlivů, zatímco z jejich těla cosi ubývá, či jindy přibývá, či nepříjemné stavy jako bolest, strach nebo hněv, když zažijí rozkoš z lásky [Tim. 42a].“ (s. 28) – **Mohla by autorka vyložit, co je v dané pasáži míněno větou, že se duše stává „bezrozumnou“?**
- (b) Na s. 24 autorka píše: „Kdyby duše nebyla nesmrtelná, nenaučila by se nic, na co by později mohla vzpomínat [Phaed. 73a]. Podle Kébeta je pro toto tvrzení jediný důkaz a tedy, že se stačí člověka dobře zeptat, aby byl schopný odpovědět na cokoliv. Člověk totiž vzpomíná vždy, kdykoliv dochází nějakého poznání. Při jakémkoliv smyslovém vjemu poznává člověk nejenom vnímanou věc, ale vzpomíná při tom i na další různé podobné i nepodobné věci.“ – **Jak z tohoto pozorování vyplývá nesmrtelnost duše?**
- (c) Na téže straně 24 také čteme: „Sokrates se Simmiem se též zamýšlí nad tím, zda se s věděním rodíme, nebo doopravdy vzpomínáme na něco [Phaed. 75d], co jsme již věděli ale zapomněli na to. Sokrates se Simmia ptá, jestli člověk, který by se narodil s věděním, dokázal povídat o věcech, které již zná. A jestli tedy každý by dokázal rozebrat to samé, například to, o čem se právě spolu bavili. Simmias uznává, že ač by si něco takového přál, už zítra spíše nebude nikdo, kdo by něčeho takového byl schopný [Phaed. 76b]. Tímto můžeme potvrdit, že duše nabyla své vědění již před tím, než vstoupila do těla a své vědění musela, při narození [Phaed. 75e], zapomenout. Lidé poté na něj během svého života vzpomínají.“ – **Je podle autorky platónská *anamnésis* totéž co vzpomínání si v běžném smyslu, nebo se něčím liší (a proč)?**
- (d) „Tělo, po smrti zaniká. Avšak některé jeho části se rozkládají velmi pomalu. Pokud tedy tělo, jakožto rozložitelné jsoouco, po smrti nějakou dobu stále trvá, nemůže duše, tedy jsoouco neviditelné, zaniknout.“ (s. 26; odcitováno včetně chybné interpunkce) – **„Mohla by autorka tento argument lépe vysvětlit?“**

Celkové hodnocení. Na jedné straně bych rád ocenil fakt, že autorka pročetla a s různou mírou zkuslosti zrekapitulovala obsáhlé a náročné pasáže vybraných Platónových dialogů. Bylo s tím jistě nemálo práce. Na druhé straně ale musím jako oponent zdůraznit, že si zvolila příliš ambiciózní cíl i neadekvátní cestu. V současné podobě je předložený text jen předběžně navršeným materiálem rozdílné kvality, který by bylo třeba nejprve důkladně protřídit, a teprve poté doplnit, co nyní zcela chybí: jasněji zaměřenou a hlouběji promyšlenou analýzu opřenou o svědomitější práci se sekundární literaturou. Jsem zároveň přesvědčený, že toho je autorka schopná.

Práci tedy sice **doporučuji k obhajobě**, ovšem s velkým váháním a s tím, že bych ji raději viděl přepracovanou. Má-li být úspěšně obhájena, bude studentka muset prokázat výrazně lepší orientaci v Platónových textech a hlubší obeznámenost s relevantní sekundární literaturou. Celkové hodnocení navrhuji buď „dobře“, nebo „neprospěla“ v závislosti na průběhu obhajoby.

Mgr. Stanislav Synek, Ph.D.